

~ ЕКОНОМІКА, ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ~

УДК 336.531.2:338.48(477)

DOI:10.32680/2409-9260-2021-1-2-278-279-100-107

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЖЕРЕЛ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Антонюк К.Г., асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ, м. Вінниця, Україна
e-mail: katmal2194@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4566-7792

Анотація. Питання інвестицій в туристичну сферу України завжди є актуальним, адже галузь туризму займає одне із провідних місць у формуванні інвестиційної привабливості країни. Для розвитку даної галузі важливим є характеристика джерел інвестування, їх аналіз, визначення їх особливостей та структури. Мета. Дослідження джерел інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні, їх структури, особливостей, формування позиції України у рейтингу капіталовкладень у сферу туризму, пошук додаткових джерел інвестування в туристичну галузь є основною метою даного дослідження. Методика. У ході дослідження було використано такі методи: аналізу, синтезу, порівняння, математичний та узагальнення. Інформаційною основою дослідження є дані Державної Служби Статистики України, Світовий Атлас Даних, статистичні дані Всесвітньої туристичної організації. Саме завдяки цим даним було проаналізовано, досліджено та сформувано висновки щодо дослідження джерел інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. Результати дослідження полягають у визначенні відсоткового співвідношення джерел інвестування в економіку України, визначенні місця країни в рейтингу капіталовкладень у сферу туризму, дослідженні особливості розподілу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності та пропозицій оптимальних рішень щодо вибору джерел інвестиційного забезпечення туризму в Україні. Практична значимість даної статті полягає у тому, що проведені дослідження можуть бути використані при формуванні інвестиційної стратегії в галузі туризму як самими туристичними підприємствами, так і на рівні державної інвестиційної стратегії.

Ключові слова: інвестиції, туризм, джерела інвестицій, капітальні інвестиції, інвестиційне забезпечення, інвестиційна привабливість.

CHARACTERISTICS OF TOURISM INVESTMENT SUPPORT SOURCES IN UKRAINE

Antoniuk Kateryna, assistant Vinnytsia Institute of Trade and Economics of Kyiv National University of Trade and Economics Vinnytsia, Ukraine
e-mail: katmal2194@ukr.net
ORCID ID: 0000-0003-4566-7792

Abstract. The issue of investment in the Ukrainian tourism industry is always topical, as far as the tourism industry takes one of the leading places in the formation of investment attractiveness of the country. For the development of this industry it is important to study the sources of investment, their analysis, and determine their special aspects and structure. Purpose of this article is to study the sources of investment support for the development of Ukrainian tourism, its structure, special aspects, formation of Ukrainian position in the rating of capital investments in the tourism industry, search for additional sources of investment in the tourism industry. Method. The following methods were used in the course of the given study: analysis, synthesis, comparison, mathematical method, comparison, generalization. The information basis of the study is the data taken from the State Statistics Service of Ukraine, the World Data Atlas, and statistical data of the World Tourism Organization. Results. The tourism industry is a dynamic industry that will quickly recover after the coronavirus crisis, however, even now we can look for powerful investment sources for its development, because this situation makes it possible to pay attention to the role of the state as a powerful investor. It is necessary to promote and support this sector of Ukraine's economy, pay considerable attention to this industry, differentiate national tourism products, using the advantages of closed borders - because this is a great opportunity for the development of domestic tourism. Optimal investment policy of the country as a major tourism investor should be conducted according to the following main areas: tax incentives for investment; application of accelerated depreciation; creation of favourable conditions for foreign investors, support and encouragement for innovation activity; stable working conditions for long-term capital investments. Scientific novelty is to form approaches to the study of sources of investment in tourism and their classification. The practical importance of this article is that the research can be used in the formation of investment strategy in the field of tourism as tourism companies themselves, and at the level of state investment strategy.

Keywords: investment, tourism, sources of investment, capital investment, investment support, investment attractiveness.

JEL Classification: L83; O 10; O 16.

Постановка задачі. Основною метою даної статті є характеристика джерел інвестиційного забезпечення туризму в Україні, аналіз їхньої сутності та їх класифікації, а також формування пропозицій щодо удосконалення залучення інвестицій в сферу туризму та джерел інвестиційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем та питань інвестицій, інвестиційної привабливості займалися ряд вчених: О. Власюк [1], О. Гаврилюк [2], І. Драган [3], Г. Калач [4], І. Бланк [5]. Туристичну сферу досліджували А. Мазаракі [6], М. Бойко, М. Босовська, Т. Ткаченко, Н. Ведмідь, О. Любіцева [7]. Проте, додаткового вивчення потребує характеристика джерел інвестування туристичної сфери, визначення їх особливостей, структури та співвідношення.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дана тема дослідження є актуальною та не раз висвітлювалася в працях багатьох науковців, проте, необхідно додатково здійснювати характеристику інвестиційних джерел, що дозволило б обрати та прийняти оптимальні рішення щодо фінансування туризму, формування інвестиційної стратегії розвитку даної галузі, а також визначити відсоткове співвідношення джерел інвестування в економіку України.

Метою статті є характеристика джерел інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні, їх структури, особливостей, формування позиції України у рейтингу капіталовкладень у сферу туризму, пошук додаткових джерел інвестування в туристичну галузь.

Основний матеріал. Інвестування сфери туризму є важливою умовою розвитку туристичних ринків, розширення їх можливостей і масштабів, поліпшенні якості послуг, що надаються. Оскільки туризм за останні роки став однією із провідних галузей світової економіки, виникає необхідність в дослідженні джерел інвестиційного забезпечення туризму [8, с.171].

Пандемія 2020 року вносить свої корективи щодо розвитку сфери туризму не тільки в Україні, а й у всьому світі. Але, по завершенні коронавірусної кризи слід очікувати туристичний бум, чим варто було б скористатися і Україні, використавши джерела інвестиційного забезпечення розвитку туризму. Основним джерелом для відновлення мають стати інновації та інвестиції основою яких для посередницького бізнесу турорганізаторів є електронний туроперейтинг і діджиталізація процесів туристичного обслуговування [9, с.31].

Джерела фінансування інвестицій діляться на два основні типи – це внутрішні і зовнішні джерела. У розвинених країнах різні їх види взаємодоповнюють один одного, створюючи гармонійні схеми по фінансуванню вкладів в різноманітні економічні галузі. У менш розвинених країнах, де надходження внутрішніх інвестиційних джерел налагоджено гірше, підвищується значення і вплив інвестицій з боку інших держав. Джерела інвестицій можна розглядати також на мікрорівні (рис. 1, табл. 1). [10].

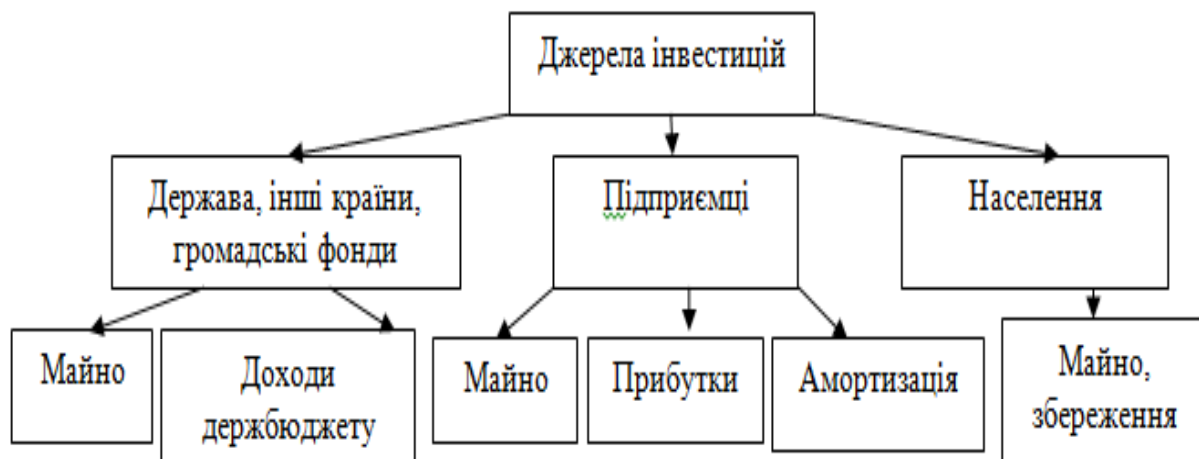

Рис.1. Джерела інвестицій [10]

Джерело: складено автором за [10]

Тобто інвестиціями можуть бути збережені, не спожиті цінності (майно та заощадження). Проте, самі по собі збереження не є інвестиціями. В інвестиції вони перетворюються за рішенням суб'єкта інвестування (інвестора) [11, с.587].

Таблиця 1

Джерела фінансування інвестиційної діяльності в Україні

№	Джерело фінансування	Примітка
1	Власні фінансові ресурси інвестора	прибуток
		амортизаційні відрахування
		відшкодування збитків від аварій
		відшкодування збитків від стихійного лиха
		грошові нагромадження та заощадження громадян
		грошові нагромадження та заощадження юридичних осіб
2	Позичкові фінансові кошти інвестора	облігаційні позики
		банківські кредити
		бюджетні кредити
3	Залучені фінансові кошти інвестора	кошти, одержані від продажу акцій
		пайові внески громадян і юридичних осіб
		інші внески громадян і юридичних осіб
4	Безоплатні та благодійні внески, пожертвування	організацій
		підприємств
		громадян

Джерело: складено автором [11, с.587]

Характеризуючи джерела інвестування підприємств сфери туризму, варто виділити позитивні і негативні аспекти даних джерел (табл. 2).

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, реалізує державну інвестиційну політику в галузі туризму та курортно-рекреаційній сфері; інші центральні органи виконавчої влади діють в межах своїх повноважень [12].

Варто зазначити, що з метою визначення пріоритетних напрямків інвестування в сфері туризму, треба чітко обґрунтувати необхідність першочерговості вкладення інвестиційних ресурсів у відповідні регіони, які доцільно розвивати з урахуванням ситуації на ринку послуг. Також необхідно враховувати пріоритети та перспективи співпраці в туристичній сфері з тими країнами, з якими прийнято безвізовий режим.

Таблиця 2

Характеристика джерел фінансування інвестиційних потреб підприємств сфери туризму

Джерела фінансування			
Власні		Позичені та залучені	
Позитивні сторони	Недоліки	Позитивні сторони	Недоліки
Простота і швидкість залучення	Обмежений обсяг	Диверсифікованість вибору	Складність із залученням і оформленням
Висока віддача			Значний строк залучення
Суттєве зниження ризику та банкрутства підприємства при їх використанні	Відсутній зовнішній контроль за їх ефективним використанням	Кваліфікований зовнішній контроль за ефективністю використання ресурсів	Необхідність надання гарантій (на платній основі)
Повне збереження управління в руках засновника підприємства	Обмежені стратегічні можливості підприємства	Зростання вартості власного капіталу	Підвищений ризик банкрутства
Незначний фінансовий ризик			Втрата частини прибутку від інвестиційної діяльності у зв'язку з необхідністю платити відсотки
			Часткова втрата управління діяльністю підприємства

Джерело: складено автором

Отже, при виборі джерел інвестування слід приділяти увагу як позитивним сторонам, так і недолікам джерел інвестування, щоб в подальшій роботі підприємств сфери туризму мінімізувати негативні наслідки.

Оцінку фінансового забезпечення інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств сфери туризму варто розпочати із дослідження загального обсягу капітальних інвестицій в країні та їх структури (табл.3., рис. 2).

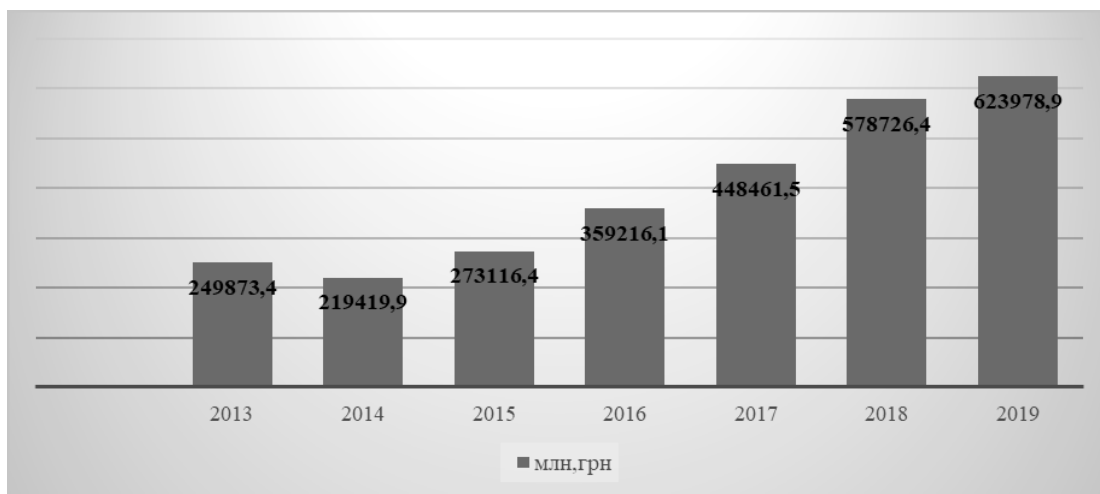

Рис. 2. Капітальні інвестиції в економіку України, 2013 -2019рр. [13]

Джерело: узагальнено автором за [13]

Для залучення інвестицій у сферу туризму одне з головних місць займає інвестиційна привабливість країни, що є сукупністю політичних, соціальних, інституціональних, екологічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечують стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів.

За результатами нової хвилі опитування за другу половину 2019 року, Індекс інвестиційної привабливості України склав 2,95 бала із 5 можливих та продовжує перебувати у негативній площині. Хоча у порівнянні з попереднім періодом показник Індексу дещо зріс (2,85 у першій половині 2019 року) (рис.3) [14].

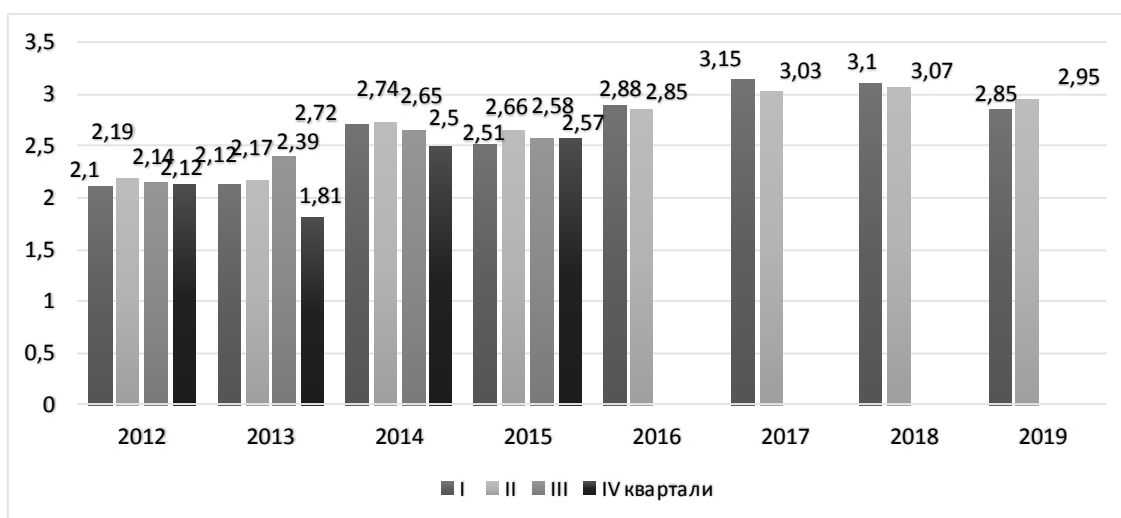

Рис.3. Динаміка Індексу інвестиційної привабливості України протягом 2012 – 2019 рр. [14].

Джерело: побудовано автором за [14]

Приріст прямих інвестицій в Україну в I кварталі 2019 року склав \$45,5 млн. Результати опитування вказують на відчутне погіршення настроїв бізнесу. Під час минулої хвилі опиту-

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування в Україні у 2013-2019 рр.,
Млн. грн.

Таблиця 3

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Темп приросту 2014/2013	Темп приросту 2015/2014	Темп приросту 2016/2015	Темп приросту 2017/2016	Темп приросту 2018/2017	Темп приросту 2019/2018
Усього	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	-12,2%	+24,5%	+31,5%	+24,8%	+29,0%	+7,8%
в т.ч. за рахунок:													
коштів державного бюджету	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5	-55,6%	+152,7%	+33,9%	65,1%	+49,2%	+35,2%
коштів місцевих бюджетів	6796,8	5918,2	14260,0	26817,1	41565,5	50355,5	56480,0	-12,9%	+140,9%	+88,1%	+54,9%	+21,1%	+12,2%
власних коштів підприємств та організацій	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7	-6,7%	+19,2%	+34,9%	+24,6%	+32,1%	-0,3%
кредитів банків та інших позик	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9	44825,4	67232,6	-37,4%	-4,6%	+30,7%	+9,2%	+51,5%	+49,9%
коштів інвесторів-нерезидентів	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9	+32,0%	+45,1%	+20,1%	-36,8%	-71,1%	+159,8%
коштів населення на будівництво житла	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422,0	-8,3%	+44,9%	-6,4%	+9,6%	+5,6%	-6,4%
інших джерел фінансування	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2	-16,8%	-0,2%	+12,3%	+72,7%	+13,6%	+63,7%

Джерело: [13]

вання кількість незадоволених інвестиційним кліматом становила 40%, а зараз – 57%. Відсоток задоволених поточним станом також зменшився, наразі тільки 19% топ-менеджерів вважають бізнес-середовище сприятливим, натомість наприкінці 2018 року таких було 25% [15].

Аналізуючи табл. 3 та рис.2, можна зробити висновки, що загальна сума інвестицій з 2013 по 2014 рік значно знизилася, але з 2014 по 2019 рік сума інвестицій почала зростати та досягла найбільшого значення у 2019 році; якщо розглядати структуру капітальних інвестицій в економіку України за джерелами інвестування, то найбільшу частку складають інвестиції з власних коштів підприємств та організацій, а найменшу – кошти інвесторів-нерезидентів. Якщо оцінювати рейтинг країн за їх капіталовкладеннями у сферу туризму, можна зробити висновок щодо позиції України: 99 місце у даному рейтингу із 175 країн – це не найкраща позиція нашої держави (рис. 4) [16].

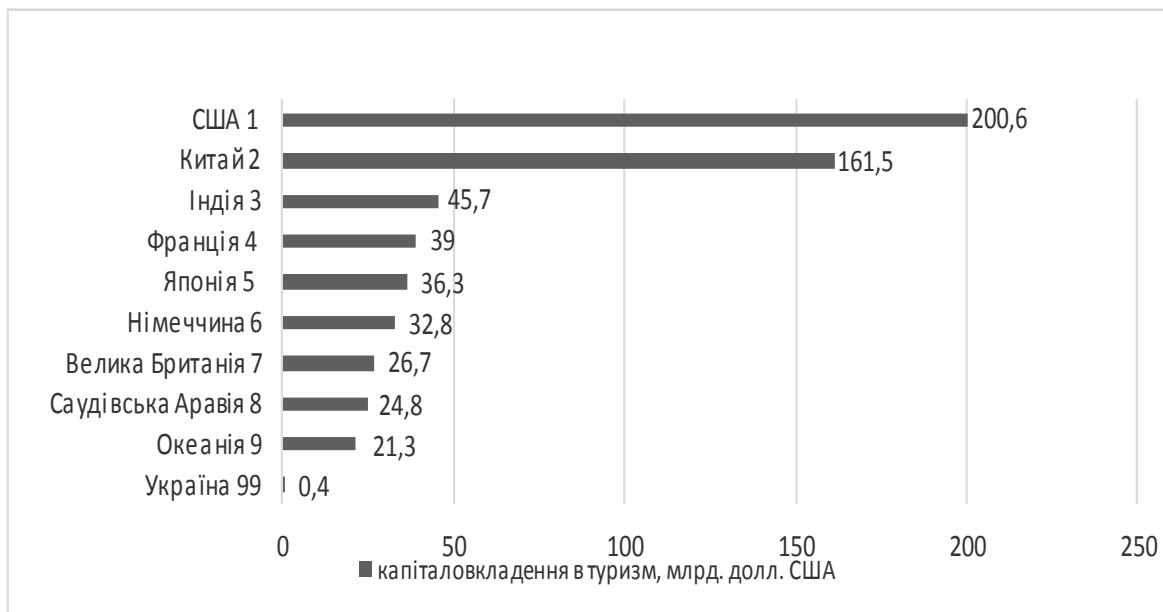

Рис. 4. Країни та їх позиція у рейтингу капіталовкладень у сферу туризму в 2019 році

Джерело: побудовано автором за [16]

Варто звернути увагу на досвід інвестування туризму інших країн, приділити цій сфері гідну увагу, оскільки сфера туризму є швидкоокупною, прибутковою, адже згідно з даними Всесвітньої туристичної організації ООН (ЮНВТО) частка туризму у світовому ВВП складає близько 10%, а на долю міжнародного туризму припадає 6% загального обсягу світового експорту, кожне 11 робоче місце в світі припадає на сферу туризму, а також йому належать 12% світових споживчих витрат, 6% усіх податкових надходжень і третина світової торгівлі послугами. Тому необхідно приділяти значну увагу вибору джерел інвестування у сферу туризму України, формувати стійкі позиції країни з привабливим Індексом інвестування, залучати як зовнішні, так і внутрішні джерела капіталовкладень, знизити ставку податку для підприємств сфери туризму, створити сприятливі політичні та економічні умови для розвитку даної сфери.

Висновки. В даному дослідженні проведено характеристику джерел інвестиційного забезпечення, визначено що для зростання Індeksu інвестиційної привабливості на подальші роки необхідно подбати про створення сприятливих умов бізнес-середовища, проводити постійний моніторинг надійних та ефективних зовнішніх і внутрішніх джерел капіталовкладень. У підсумку слід підкреслити, що питання залучення джерел інвестицій в сферу туризму є особливо актуальними, оскільки це сприятиме збільшенню потоку туристів, розвитку не лише цієї сфери, але і може надати позитивний імпульс для багатьох інших галузей. Розглянуті проблеми потребують подальших досліджень і розробок стосовно організаційно-економічного механізму, визначення ефективності, дотримання балансу інтересів держави, підприємницьких структур та населення.

Список літератури

1. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку.

- Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. Київ. 2008. 48 с.
2. Гаврилук О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України*. 2008. № 2. С. 68–81.
 3. Драган І.О. Аналіз зарубіжного досвіду інвестиційно-інноваційного забезпечення державної екологічної політики. Наукові розвідки з державного та муніципального управління: зб. наук. пр. Київ: Вид-во АМУ, 2011. С. 50-60.
 4. Калач Г.М. Монетарная политика и инвестиционное поведение населения Украины. *Вестник Гродненского государственного университета им. Янки Купали. Серия 5 Экономика. Социология. Биология*. Т. 9. №3. 2019. С. 86-92.
 5. Бланк І.О., Ситник Г.В., Андрієць В.С. Управління фінансами підприємств: підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 792 с.
 6. Mazaraki A., Boiko M., Bosovska M., Vedmid N., Okhrimenko A. Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. №16 (1). P. 68-84. URL: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07).
 7. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). Вид. 3, переробл. та допов. Київ: Альтерпрес, 2005. 436 с.
 8. Малиута К.Г. Фактори інвестиційної привабливості туристичної сфери України. *«Modern Economics»*. 2019. №13.. С. 168-173.
 9. Михайліченко Г.І., Клімова А.М. Світовий туристичний ринок: трансформація після пандемії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 2 (109). С. 21-38.
 10. Деньга С.М. Сутність і класифікація інвестицій. URL: <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2335/1/30.pdf>
 11. Герман І.В. Актуальні питання інвестиційної політики підприємств туристичної сфери. *«Молодий вчений»*. 2017. № 12 (52). С. 585-591.
 12. Martynova, L., Chorna, N., Yurchuk, I., Marshuk, L., Andrusenko, N. Entrepreneurship activity in the service sector in globalization conditions *Journal of Entrepreneurship Education*. 2019. 22(3). P. 368-377.
 13. Державна Служба статистики України URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/ibd/iokjf/iokjf_u10-13_bez.htm
 14. Індекс інвестиційної привабливості України. URL: <https://finpost.com.ua/news/15598>
 15. Критично знизився показник індексу інвестиційної привабливості України URL: <https://agropolit.com/news/12720-kritichno-znizivsya-pokaznik>
 16. Мировой Атлас Данных URL: <https://knoema.ru/atlas/topics/Туризм/Капиталовложения/Капиталовложения-млрд-долл-США>

References

1. Vlasiuk, O.S. (2008) Teoriya i praktyka ekonomichnoyi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku, Kyiv [in Ukrainian].
2. Havryliuk, O. V. (2008) Investment image and investment attractiveness of Ukraine, *Finansy Ukrainy*, 2, 68–81 [in Ukrainian].
3. Drahan, I.O. (2011). Analysis of foreign experience of investment and innovation support of state environmental policy. *Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypalnoho upravlinnia: zb. nauk. pr.*, Kyiv: Vyd-vo AMU. [in Ukrainian].
4. Kalach, H.M., (2019) Monetary policy and investment behavior of the population of Ukraine. *Vestnyk Hrodnenskoho hosudarstvennoho unyversyteta im. Yanky Kupaly. Seryia 5 Ekonomyka. Sotsyolohyia. Byolohyia*, 9, 3, 86-92 [in Russian].
5. Blank I.O., Sytnyk H.V., & Andriiets V.S., (2017), *Upravlinnya finansamy pidpryyemstv*. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. [in Ukrainian].
6. Mazaraki, A., Boiko, M., Bosovska, M., Vedmid, N., & Okhrimenko, A., et al. (2018) Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 16 (1), 68-84. DOI: [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16\(1\)](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.16(1)) [in English].
7. Lyubitseva, O. O. (2005) Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty). Kyiv: Alterpres. [in Ukrainian].
8. Maliuta, K.H., (2019), Factors of investment attractiveness of the tourist sphere of Ukraine. *«Modern Economics»*, 13, 168-173 [in Ukrainian].
9. Mykhailichenko, H.I., Klimova, A.M. (2020) World tourism market: transformation after the pandemic. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, 2 (109), 21-38 [in Ukrainian].
10. Den`ga S.M. The essence and classification of investments. Retrieved from <http://dSPACE.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2335/1/30.pdf> [in Ukrainian].
11. German, I.V., (2017) Current issues of investment policy of tourism enterprises. *Molody`j vcheny`j*, 12 (52), 585-591 [in Ukrainian].

12. Martynova, L., Chorna, N., Yurchyk, I., Marshuk, L., & Andrusenko, N. (2019) Entrepreneurship activity in the service sector in globalization conditions, *Journal of Entrepreneurship Education*, 22(3), 368-377.
13. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/ibd/iokjf/iokjf_u113_bez.htm [in Ukrainian].
14. Index of investment affiliation of Ukraine. Retrieved from <https://finpost.com.ua/news/15598> [in Ukrainian].
15. The index of investment attractiveness of Ukraine has critically decreased. Retrieved from <https://agropolit.com/news/12720-kritichno-znizivsya-pokaznik> [in Ukrainian].
16. World Data Atlas. Retrieved from <https://knoema.ru/atlas/topics/Туризм/Капиталовложения/Капиталовложения-млрд-долл-США> [in Russian].